

Gökdağ, Bilgehan Atsız (2018). *Türklerin Dünyası (Dil, Kimlik, Siyaset)*. Ankara: Akçağ Yayınları. ISBN: 978-605-342-401-7

Filiz KAYNAK¹

Geliş Tarihi: 28.12.2018 / Düzenleme Tarihi: 15.02.2019 / Kabul Tarihi: 18.03.2019

Tarih boyunca atlı bozkır kültürüyle geniş coğrafyalara yayılan Türkler, çeşitli milletlerle din, dil ve kültür etkileşiminde bulunmuşlardır. Farklı kültürlerle temas halinde olmaları Türklerin dünya mirasına büyük katkılar yapmasını sağlamış, çeşitli milletlerle kurdukları kültürel alışveriş dünya tarihinde çok boyutlu etkiler bırakmıştır.

Türklerin farklı milletlerle ilişki içerisinde olmaları onların aynı zamanda farklı alfabeler de kullanmalarına neden olmuştur. Tarih boyunca Köktürk, Uygur, Mani, Soğud, Brahmi, Ermeni, Arap, Latin ve Kiril alfabelerini kullanan Türkler, en eski yazılı belgelerini 14. yüzyıla kadar tek bir yazı dili etrafında oluşturmuşlardır. 14. yüzyıldan 19. yüzyılın sonlarına kadar Doğu'da Çağatay Türkçesi Batı'da ise Eski Oğuz ve onun devamı olan Osmanlı Türkçesi Türk dünyasında birleştirici olmuştur. Ancak 19. yüzyıldan itibaren Sovyetlerin Türk dünyası üzerinde ayrıştırıcı politikaları çok sayıda yazı dilinin ortaya çıkmasını ve bunun neticesi olarak da Türk dünyasının yavaş yavaş bölünüp birbiri ile anlaşamayan Türk gruplarının oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Günümüzde Türk dünyasında Kiril, Latin ve Arap alfabelerinin kullanıldığını görülmektedir. Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Özbekistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Kazakistan olmak üzere 7 bağımsız Türk Cumhuriyeti ile temsil edilen Türkler, aynı zamanda Avrupa, Balkanlar, Rusya, İran, Irak, Suriye, Çin vd. gibi dünyanın birçok yerinde de yaşamaktadır.

Bilgehan Atsız Gökdağ'ın *Türklerin Dünyası* adlı kitabı *Dil, Kimlik, Siyaset* bağlamında okuyucuya Türk tarihî ve coğrafi kültürünün kimlik kodunu sunmaktadır. Çeşitli dergilerde yayımlanmış 21 makalenin bir araya getirilmesiyle oluşturulan bu kitapta Türklerin dili, kültürü, tarihi, coğrafyası geniş bir çerçevede ele alınmıştır.

Kitapta bir araya getirilen makalelerin başlıkları sayfa numaraları ile şu şekildedir: 2023'e Doğru Türkiye-Türk Dünyası Bütünleşmesi (11-49), Dil Planlaması Bağlamında Türk Yazı Dillerinin Görünümü (51-89), Avrasyacılık Düşüncesinde Diller ve Dilbilim (91-115), Türk Dünyasında İletişim Dili Meselesi (115-123), Sovyetler Birliği'nde Millî Diller ve Edebiyatlar Meselesi (125-134), Türklerde Alfabe ve Bugünkü Gelişmeler (135-145), Alfabe ve Siyaset (147-165), 1926 Bakü Türkoloji Kongresi ve Fuad Köprülü (167-185), Kafkasya Türklük ve Türkiye (187-202), Kazakistan'da Dil Uygulamaları (203-230), Orta Doğu'nun Bölünmüşlüğünde Şii-Alevî Türk Dünyası (231-243), İran Türkleri (245-262), Afganistan'da Türklük ve Hazaralar (263-284), Balkanlarda Türkçenin Genel Görünümü (286-306), Balkan Ülkelerinin Anayasalarında Dil Kullanımı İle İlgili Düzenlemeler (307-350), Kosova'da Dil Planlaması ve Türkçenin Görünümü (351-369), Makedonya Türklüğünün Ayrılmaz Parçası: Torbeşler (371-381), Romanya'nın Dil Politikası ve Türk Varlığı (383-405), Slovenya (407-443), Turan Kurultayları ve Macaristan Seçimleri ve son olarak da Türk Devletleri ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Vakfı (TÜDEV) (443-463).

Makaleler milli bir kimliğin peşinde muhtelif coğrafyalardaki Türk varlığının, dil ve alfabe tartışmalarından başlayarak tarih ve coğrafya merkezli değişimleri gözardı edilmeden sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, sosyo-politik gelişmelerin temelinde dil kodlarının çok yönlü incelenmesini vurgulamaktadır.

Dilin kültürleri birleştirici rolünü kitabın dördüncü makalesi olan "*Türk Dünyasında İletişim Dili Meselesi*" nde Bilgehan Atsız Gökdağ şu şekilde dile getirmektedir:

"Bugün Türk dünyasının önünde çözülmesi gereken birçok problem durmaktadır. Bilim, kültür, sanat, ekonomi, teknoloji vs: alanlarda kurulacak İşbirliği için temel şartlar gerekmede olup, bunların başında da ortak dil gelmektedir. Ortak dil; birlik ve bütünlüğün temel unsuru olup, Türk dünyası ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki kültür köprüsünü kuracak, bu köprünün üzerinden diğer alanlarda da (iktisadî, ticarî, askerî, siyasî) bütüleşmeler oluşacaktır." Bilgehan Atsız Gökdağ burada dikkatlerimizi Türk dilinin birleştirici ve bütünleştirici yönünün geçmiş ile gelecek arasındaki köprünün güçlendirilmesine çekmiştir. Kitapta, bu sorunun altı çizilerek Türk dünyasının sosyal, siyasî, ekonomi gibi bütün alanlarına yönelik bütüncül bir kimlik kodu oluşturulmasından yana tavır koyulmuştur.

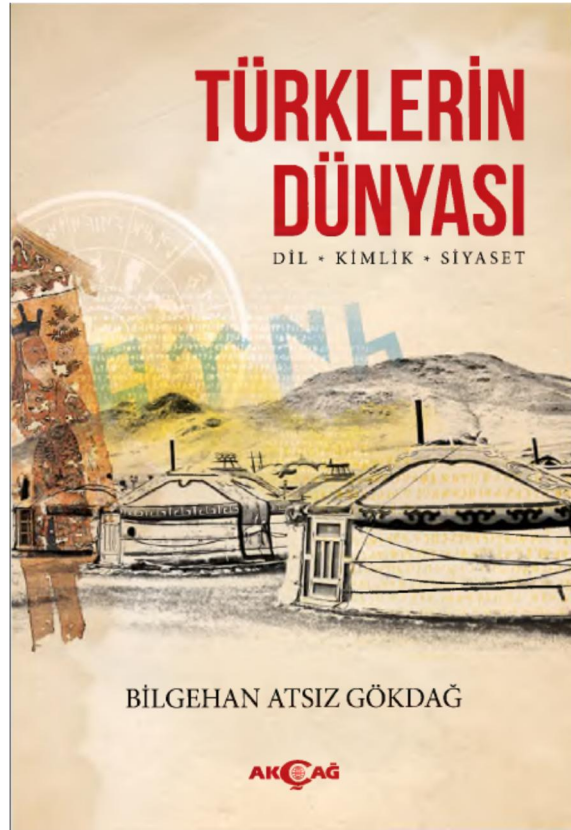
Söz konusu makalenin en dikkat çekici noktası iletişim dilinin ortak olması hususudur. Bugün dünya üzerinde yaşayan Türk nüfusuna bakıldığında kitabın adının "*Türklerin Dünyası*" olması eserin ismiyle mütasama olduğunu da gösterir. Dünya üzerinde yaklaşık 300 milyon Türk olması bunun da %70-75'inin Türkiye Türkçesini kolayca anlayabileceği belirtilmektedir. Türk dünyasında insanların en fazla ortak anlaşılabilirlik yüzdesinin Türkiye Türkçesine ait olduğu haklı olarak dile getirilmektedir. Tartışma konusu olan "ortak dil", yerine "iletişim dili" ifadesinin kullanılması gerekliliği, Türk dünyasının belli başlı problemleri, Türk dünyasında dil politikaları ve Sovyetlerin Türk dili üzerindeki ayrıştırıcı etkileri,

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi. Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı. ORCID ID: 0000-0003-2900-6943

Türklerde alfabe kullanımı ve Sovyetlerin Türk yazı dilleri için oluşturdukları alfabeler, Bakü Türkoloji Kongresinin Türk dünyasında yarattığı etkiler “2023’e Doğru Türkiye-Türk Dünyası Bütünleşmesi”, “Dil Planlaması Bağlamında Türk Yazı Dillerinin Görünümü”, “Türk Dünyasında İletişim Dili Meselesi”, “Sovyetler Birliği’nde Millî Diller ve Edebiyatlar Meselesi”, “Türklerde Alfabe ve Bugünkü Gelişmeler”, “Alfabe ve Siyaset”, “1926 Bakü Türkoloji Kongresi ve Fuad Köprülü”, “Kafkasya Türklük ve Türkiye” “Kazakistan’da Dil Uygulamaları” başlıklı makalelerin ana konusunu oluşturmaktadır. “Orta Doğu’nun Bölünmüşlüğünde Şii-Alevi Türk Dünyası”, “İran Türkleri”, “Afganistan’da Türklük ve Hazaralar” başlıklı makalelerde ise Orta Doğu ve Afganistan coğrafyasında Türkler konusu din, dil ve kültür temelleriyle ele alınmaktadır. “İran Türkleri” adlı makale, Güney Azerbaycan’da yaşayan Türk unsurları ve İran hükümetinin Türkler üzerindeki dil politikalarını detaylı olarak incelemektedir. “Afganistan’da Türklük ve Hazaralar” adlı makalede ise yüzyıllar boyunca Türklerin kontrolü altında bulunan Afganistan coğrafyasında günümüzde yaşayan Türkler ve Cengiz Han’ın bakıyeleri durumunda olan ve tarih boyunca Türkler ve Türkçe ile sıkı ilişkiler içinde bulunan Hazaralar anlatılmaktadır. Makalede, etnik kökenleri hakkında çeşitli görüşler öne sürülen Hazaraların dilinde bulunan onlarca Türkçe unsur Gökdağ tarafından ilgililerin gözleri önüne serilmektedir. “Balkanlarda Türkçenin Genel Görünümü”, “Balkan Ülkelerinin Anayasalarında Dil Kullanımı İle İlgili Düzenlemeler”, “Kosova’da Dil Planlaması ve Türkçenin Görünümü”, “Makedonya Türklüğünün Ayrılmaz Parçası: Torbeşler”, “Romanya’nın Dil Politikası ve Türk Varlığı”, “Slovenya” başlıklı makalelerde ise Balkanlar ve Türkler; Balkanlarda Türkçe, Balkan ülkelerinde dil politikaları vb. konular çerçevesinde ele alınmaktadır.

Kitabın arkasından aldığımız: “Tarihi derinliğe ve coğrafi genişliğe sahip dünyanın sayılı milletlerinden biri olan Türklerin dillerinin izlerine M.Ö. 3500’lerde Sümerce tabletlerde rastlanmaktadır. Günümüzde batıda Adriyatik Denizi’nden doğuda Mançurya’ya, kuzeyde Kuzey Buz Denizi’nden güneyde Habeşistan’a kadar uzanan 11 milyon km²’lik çok geniş bir alanda 200 milyonun üzerinde bir nüfusa sahip olan Türkler, kendilerine ait bağımsız yedi ülkeyle birlikte, Rusya, Çin, İran, Irak, Suriye, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Kosova, Makedonya, Moldova, Gürcistan, Tacikistan gibi ülkelerde yaşamaktadır.” bu bölüm Türk coğrafyasının sınırlarını çizirken, kitapta yer alan 21 makale Türklerin dünyasını çeşitli açılardan ele almaktadır. Bütün bu makalelere genel olarak bakıldığında Bilgehan Atsız Gökdağ, Türk dünyasının bölünmezliğini ve ilerleyişini “birlik hedefine” dayandırmaktadır. Bu nihai hedef tipki İsmail Gaspralı’nın “Dilde, Fikirde, İşte Birlik” sözünü hatırlatmaktadır. Bu açıdan Bilgehan Atsız Gökdağ’ın kitabı Türk milletinin dilinin ve kimliğinin yanında birçok özelliklerini bir araya toplaması açısından önemlidir. “Türklerin Dünyası” adlı kitapta Türklerin dil, kimlik, siyaset alanlarındaki pek çok meseleye ışık tutulmuş olup, gelecekte de Türklerin kültür temelli bir birlik kurması fikrinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Titizlikle hazırlanan bu çalışmadan dolayı Prof. Dr. Bilgehan Atsız Gökdağ’a sonsuz teşekkürlerimizi sunarak, kitabın bütün Türk Dünyası’na hayırlı olmasını dileriz.

Resim 1: Esere ait kapak resmi